

LATA NIEWOLI (1795 – 1918)

Dał nam przykład Bonaparte jak zwyciężać mamy Legiony Polskie we Włoszech

W 1795 r. miał miejsce trzeci rozbiór, Polska zniknęła z mapy państw europejskich na 123 lata. Wielu uczestników powstania kościuszkowskiego opuściło ziemie polskie, udając się do Francji – liczyli, że Francuzi wspomogą sprawę Polską. W 1796 r. jeden z nich – Jan Henryk Dąbrowski przygotował projekt utworzenia polskich oddziałów wojskowych, z którym zwrócił się do władz francuskich. Polecono mu zwrócić się do walczącego we Włoszech Napoleona. W ten sposób w 1797 r. utworzono Legiony Polskie we Włoszech. Gdyby zaistniała taka potrzeba legionieści mieli prawo swobodnego powrotu do ojczyzny.

Pod wpływem patriotyzmu panującego wśród żołnierzy Legionów, Józef Wybicki stworzył „Pieśń Legionów Polskich we Włoszech” – Mazurek Dąbrowskiego. W niedługim czasie Mazurek zyskał sobie popularność. W 1926 r. został uznany hymnem narodowym.

Państwo polskie powstało na nowo! Księstwo Warszawskie

W roku 1806 Napoleon musiał się zmierzyć z IV koalicją antyfrancuską, co wywołało entuzjazm wśród Polaków, gdyż w jej skład wchodziła zaborcy. Wojna z IV koalicją nazywana jest wojną polską i zakończyła się ona pomyślnym dla Polaków pokojem w Tylży (7 lipca 1807r.). Na mocy traktatu pokojowego z ziem II i III zaboru pruskiego utworzono Księstwo Warszawskie.

Napoleon nadał Księstwu konstytucję. Przewidywała ona, że Księstwo ma ustrój monarchiczny, którego władcą dziedzicznym (po śmierci władcy tron miał objąć jego dziedzic) jest Fryderyk August książę saski. Obowiązywała równość wszystkich obywateli wobec prawa, co oznacza, że chłop miał takie same prawa jak szlachcic, czy mieszczanin, wolność wyznania (każdy miał prawo wyznawać swoją religię), zniesiono poddaństwo chłopów. Księstwo nie było jednak w pełni niezależne - nie mogło prowadzić własnej polityki zagranicznej, przyjmować obcych posłów. W Warszawie na stałe przebywał francuski rezydent (czyli przedstawiciel Francji), Polacy musieli również utrzymywać stacjonujący w Księstwie wojska francuskie.

Korzystając z zaangażowania Napoleona w Hiszpanii, do której wysłano część oddziałów Księstwa Warszawskiego – Hiszpanie buntowali się przeciwko bratu Napoleona, Austriacy zawiązali V koalicję przeciw Napoleonowi. W połowie kwietnia zaatakowali ziemie Księstwa. Skierowali się na Warszawę. Naprzeciw stanęła im armia Księstwa dowodzona przez Józefa Poniatowskiego. 19 kwietnia 1809 r. miała miejsce bitwa pod Raszynem. Polacy mimo zwycięstwa nie zdołali zatrzymać Austriaków, którzy zajęli Warszawę. Książę Poniatowski

skierował więc swoje oddziały na południe, zajmując znajdujące się pod panowaniem Austrii Zamość, Lublin, Sandomierz i Lwów. Wojna została zakończona – do Księstwa Warszawskiego zostały przyłączone ziemie III zaboru austriackiego.

Nieudana wyprawa Napoleona na Rosję spowodowała upadek cesarza Francuzów i położył kres istnieniu Księstwa Warszawskiego.

Na mocy postanowień Kongresu Wiedeńskiego (1815 r.) ziemie Księstwa Warszawskiego podzielona na:

- Królestwo Polskie, które miało być w unii personalnej z Rosją (królem miał zostać car rosyjski),
- Wielkie Księstwo Poznańskie – księstwo będące częścią Prus,
- Kraków wraz z okręgiem ustanowiono wolnym miastem pod opieką trzech mocarstw.

Kongresówka Królestwo Polskie

Państwo powstało z inicjatywy cara Aleksandra I, który w końcu 1815 r. przybył do Warszawy i nadał królestwu konstytucję. Każdy car rosyjski miał być jednocześnie królem Polski. Królestwo Polskie posiadało szeroką autonomię (dużą niezależność od Rosji) - posiadało własny rząd – Radę Administracyjną, sejm, skarb, wojsko i sądy. Konstytucja gwarantowała Polakom swobody obywatelskie – wolność osobistą i majątkową, wolność wyznania i druku. Język polski miał być językiem urzędowym

Z polecenia cara w Królestwie Polskim zarządzili: wielki książę Konstanty (naczelnym dowódcą wojska) i Mikołaj Nowosilcow (carski pełnomocnik). Posiadali oni bardzo duże uprawnienia.

Wielki Książę Konstanty wprowadził w armii dyscyplinę, przywrócił kary cielesne, upokarzał oficerów, nie liczył się z niczym zdaniem. Powołał do istnienia tajną policję (której celem było tropienie wszelkich spisków tych prawdziwych, jak i wymyślonych przez wielkiego księcia), której działania nadzorował. Za jego rządów rozpowszechniło się szpiegostwo i donosicielstwo. Nowosilcow zaś był niechętny Polakom, w swoich raportach źle pisał o Polakach, wzbudzając nieufność cara. Kłamał o atmosferze buntu jaka rzekomo narastała w Królestwie Polskim.

Od roku 1818 zaczęto jawnie łamać przepisy konstytucji, zaostrzono cenzurę, uniemożliwiono występowanie posłom w sejmie. Wobec niemożności działania jawnej opozycji, zaczęły tworzyć się tajne związki.

W 1928 r. w warszawskiej Szkole Podchorążych Piechoty powstało tajne sprzysiężenie. Na czele stał Piotr Wysocki. Celem sprzysiężenia była obrona praw konstytucyjnych, a z czasem walka o niepodległość.

Akademik, podchorąży Oto są wybawcy!

Noc listopadowa

Na wyznaczenie daty wybuchu powstania miała wpływ akcja policji, która wpadła na trop sprzysiężenia w Szkole Podchorążych. Datę wybuchu powstania ustalono na wieczór 29 listopada 1930 r.

Plan opanowania stolicy zakładał równoczesne podjęcie walki w różnych miejscach Warszawy, znakiem do rozpoczęcia walki miał być pożar browaru na Solcu. Pożar jedna wybuchł zbyt wcześnie i spiskowcy nie zdążyli dotrzeć na pozycje. Niewielka grupa zaatakowała Belweder, siedzibę księcia Konstantego. Książę zbiegł. Następnie belwederczycy połączyli się z grupą Wysockiego i ruszyli na Stare Miasto. Zdobyto Arsenał, gdzie znajdowały się broń i amunicja. Rosjanie wycofali się z Warszawy.

„Chłop nas zdradził...”

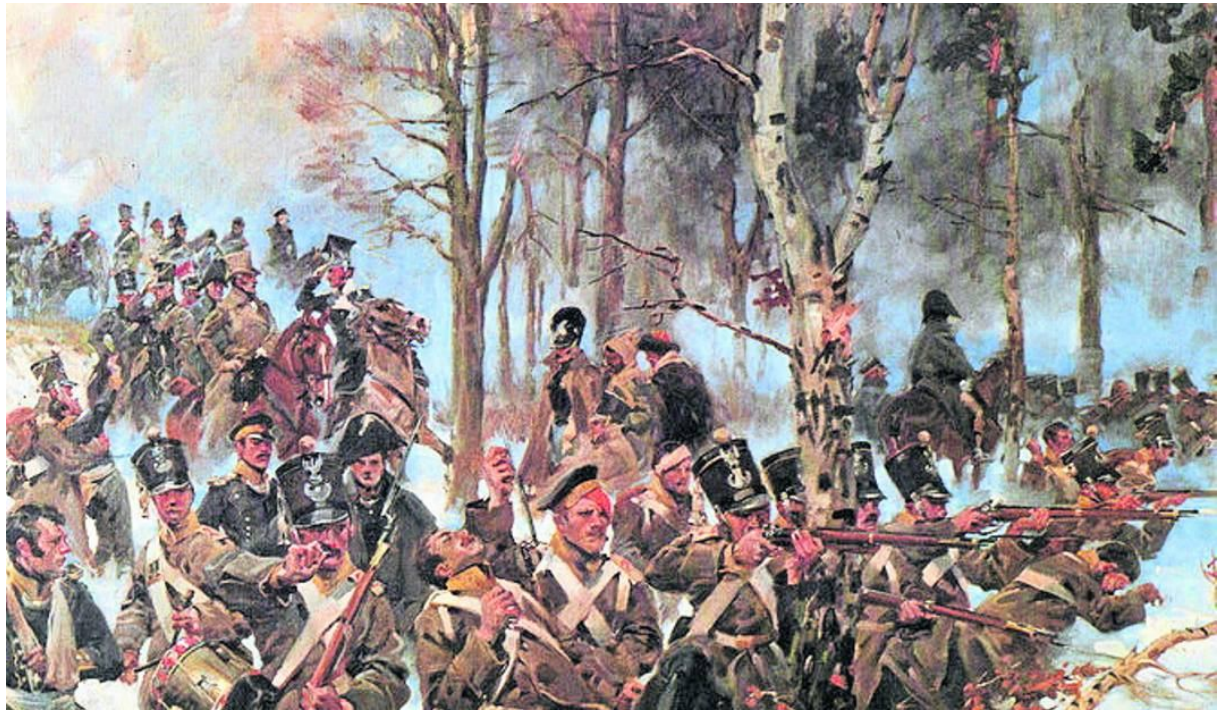
Pierwszy okres powstania

Rząd dążył do szybkiego zakończenia powstania, powierzył władzę dyktatorską ugodowo nastawionemu Józefowi Chłopickiemu (5 grudnia 1830 r.). Generał liczył, iż uda się załagodzić sytuację na drodze negocjacji z carem.

Car Mikołaj II nie chciał słyszeć o żadnych ustępstwach, zażądał od Polaków złożenia broni i oddania się do jego dyspozycji.

25 stycznia 1831 r. sejm podjął decyzję o detronizacji cara, co było jednoznaczne z wypowiedzeniem Rosji wojny. W lutym 1831 r. armia rosyjska dowodzona przez

feldmarszałka Iwana Dybicza wkroczyła w granice Królestwa Polskiego. W bitwie pod Stoczkiem, Polacy pokonali Rosjan, co pozwoliło uwierzyć im we własne siły. 25 lutego miała miejsce bitwa pod Grochowem, bitwa nie przyniosła rozstrzygnięcia: Polacy wycofali się w kierunku Warszawy, Dybicz, którego armia poniosła duże straty, zrezygnował ze szturmu na stolicę.

Bitwa pod Olszynką Grochowską Wojciecha Kossaka

„...skrzynka przyskrzyniła...”

Niewykorzystana szansa

Nowym dyktatorem powstania (w miejsce Michała Radziwiłła) został Jan Skrzynecki. Szef sztabu (Ignacy Prądzyński) opracował plan atakowania podzielonych oddziałów rosyjskich. Zaskoczeni Rosjanie zostali pobici pod Wawrem, i Dębem Wielkim i Iganiami (marzec – kwiecień 1831 r.). Sukcesów nie udało się spożytkować, gdyż wódz naczelny, obawiający się zbyt dużych strat, zahamował ofensywę.

„...kruk oko wydziobał...”

Ku klęsce

26 maja 1831 r. wojska polskie poniosły klęskę pod Ostrołęką. Nowym dowódcą armii rosyjskiej został Iwan Paskiewicz. Wojska rosyjskie skierowały się na słabo ufortyfikowaną Warszawę. Nowym dowódcą sił polskich został Jan Krukowiecki, który nie tylko nie

zmobilizował mieszkańców stolicy do obrony, ale jeszcze odesłał część wojska na Polesie. Rosjanie uderzyli na Warszawę od zachodu (zaskoczyli Polaków, którzy przygotowywali obronę na południu). Jeszcze tego samego dnia padła na Woli reduta broniona przez Juliusza Ordona, śmierć poniósł generał Józef Sowiński. 8 września stolica poddała się.

Gen. Sowiński na szanłcach Woli, Wojciech Kossak

”... ryba zatopiła” Upadek powstania

Część armii powstańczej skierowała się w kierunku twierdzy Modlin. Naczelne dowodzenie objął Jan Umiński (do 24 września). 9 października skapitulował Modlin. Kapitulację podpisał ostatni wódz naczelny – gen. Maciej Rybiński. 20 tys. żołnierzy udało się w kierunku granicy z Prusami, tam jednak zostali internowani (zatrzymani) przez władze.

Noc paskiewiczowska Represje popowstaniowe

Namiestnikiem Królestwa Polskiego został Iwan Paskiewicz. Okres jego brutalnych rządów przeszedł do historii pod nazwą „nocy paskiewiczowskiej”. Przywódców powstania skazano na śmierć (choć większości wyroków nie udało się wykonać, z racji przebywania skazanych na emigracji). Wojsko polskie zlikwidowano, oficerów zdegradowano i wywieziono w głąb Rosji, lub zwolniono ze służby. Szeregowców wcielono do armii rosyjskiej. Uczestników powstania osadzono w więzieniach bądź zesłano na Sybir. Majątki emigrantów i osób

skazanych za udział w powstaniu skonfiskowano. Ludność obciążono podatkami (2 mln rubli rocznie). Ograniczono autonomię – zlikwidowano konstytucję, wprowadzając Statut Organiczny. Zlikwidowano polskie instytucje, sejm i skarb.

Jeszcze Polska nie zginęła, póki Niemcy żyją*

Wielka Emigracja

Po upadku powstania żołnierze, którzy nie chcieli składać broni przed Rosjanami, przedostali się do Austrii lub Prus, i tam złożyli broń. Car ogłosił amnestię, jednak Polacy nie chcieli wracać, gdyż oznaczałoby to wcielenie do armii rosyjskiej. Wyemigrowali na Zachód – do Francji, Belgii, Szwajcarii, Anglii.

Polacy spotkali się z entuzjastycznym przyjęciem, powołano komitety organizujące kwatery (miejsca zamieszkania), bankiety, a nawet koncert muzyczny na cześć emigrantów. Z czasem emigrację polistopadową zaczęto nazywać Wielką Emigracją – żadna z późniejszych fal uchodźców nie wywarła tak ogromnego wpływu na losy narodu polskiego.

Polacy na emigracji cieszyli się swobodą działania oraz wolnością słowa. Nastąpił rozkwit literatury i muzyki polskiej. Za duchowych przywódców narodu uznawano twórców na emigracji dwóch poetów: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego. Na emigracji tworzyli także: Cyprian Kamil Norwid, Zygmunt Krasiński, Fryderyk Chopin.

* Takie transparenty witały polskich emigrantów na ich drodze do Francji.

Polacy! Godzina powstania wybiła.

Powstanie krakowskie

Dzięki staraniom działaczy emigracyjnych miało wybuchnąć trójzaborowe powstanie w lutym 1846 r., a Rząd Tymczasowy miał się ujawnić w Rzeczypospolitej Krakowskiej. Akcja została udaremniona przez policję, która została poinformowana o planowanych działaniach. Wojska austriackie wkroczyły do Krakowa. Pomimo zdrady zdecydowano kontynuować akcję, w nocy z 20 na 21 lutego 1846 r. powstańcy zaatakowali wojsko austriackie, które wycofało się z miasta. 22 lutego ogłoszono powstanie Rządu Tymczasowego, który jeszcze tego samego dnia ogłosił manifest. Ogłoszono wybuch trójzaborowego powstania, wezwano Polaków do walki.

Mimo zawartych w manifestach obietnic dla chłopów, którzy wezmą udział w powstaniu, nie przyłączyli się do walki. Wręcz przeciwnie, niezadowoleni nieurodzajem i powodziami zostali wykorzystani przez władze austriackie do stłumienia powstania. Austriacy podburzyli chłopów przeciw szlachcie, którą obarczyli winą za złą sytuację chłopów. Bandy chłopów zaczęły rabować, palić i zabijać mieszkańców dworów. Złapanych powstańców przekazywano (za opłatą) Austriakom.

27 lutego zginął Edward Dembowski (sekretarz Rządu Tymczasowego) od austriackiej salwy oddanej w uczestników procesji, którą prowadził. Dziewięciodniowe powstanie dobiegło końca. Jego głównym skutkiem była likwidacja Rzeczypospolitej Krakowskiej, włączonej do zaboru austriackiego (11 XI 1846 r.).

Rozbudzone nadzieje Królestwo Polskie przed powstaniem styczniowym

Odwilż posewastopolska*¹ i reformy Aleksandra II ożywiły nadzieje Polaków na zwiększenie swobód narodowościowych. W Królestwie został zniesiony stan wojenny, ogłoszono amnestię (złagodzenie lub zniesienie wyroków sądów rosyjskich), złagodzona cenzura. Polityka ustępstw sprawiła, że oczekiwania Polaków były coraz większe. Młodzież gimnazjalna i studenci zaczęli na nowo tworzyć tajne organizacje. Mieszkańcy Warszawy organizowali pokojowe manifestacje z okazji rocznic historycznych, pogrzebów patriotów. Manifestacje połączone były z nabożeństwami w kościołach.

8 kwietnia 1861 r. podczas tłumienia manifestacji doszło do masakry – wojsko użyło broni i zabiło ponad 100 osób. Wielu Polaków uznało wtedy, że kompromis z caratem nie jest możliwy. Aby uniknąć dalszych ofiar manifestacje przekształcono w nabożeństwa religijne. Zaczęto kultywować

żałobę narodową.

Powstały dwa obozy polityczne: czerwoni (dążyli do wywołania zbrojnego powstania przeciw carowi i wywalczenia całkowitej niepodległości, tworzyli struktury konspiracyjne) oraz biali (uważali, że kraj nie jest gotowy do walki, a szansę powstanie miałyby tylko w sprzyjającej sytuacji międzynarodowej).

* Określenie okresu w historii Rosji, który nastąpił po klęsce wojsk rosyjskich w wojnie krymskiej.

W połowie 1862 r. na czele Rządu Cywilnego w Królestwie Polskim stanął Aleksander Wielopolski. Przeprowadził w Królestwie wiele reform, wyjednał wiele ustępstw u cara, między innymi spolonizował administrację i szkolnictwo.

„Do broni więc, Narodzie Polski, Litwy i Rusi, do broni, bo godzina wspólnego wyzwolenia już wybiła...”

Wybuch powstanie styczniowego

Czerwoni zaplanowali wybuch powstania na wiosnę 1863 r., aby ich powstrzymać Wielopolski zarządził brankę (pobór młodzieży do armii rosyjskiej). Komitet Centralny wyznaczył termin wybuchu powstania na 22 stycznia. „Czerwoni” powołali Rząd Narodowy i wystosowali Manifest do Narodu Polskiego.

Rosjanie byli zaskoczeni, mimo to powstańcy nie opanowali żadnego większego miasta. W lutym dyktatorem powstania został gen. Ludwik Mierosławski. Po dwóch przegranych potyczkach wycofał się. Wiosną do powstania przyłączyli się „biali”. Posiadali środki finansowe na zakup broni i zaopatrzenia, co umożliwiło organizację oddziałów powstańczych. Powstanie rozszerzyło się na Litwę. W marcu „biali” obwołali dyktatorem Mariana Langiewicza. Po tygodniu jego oddziały zostały rozbite, Langiewicza został internowany w Austrii.

„A matka Ojczyzna niech żyje!”

Losy powstania

Powstańcy stworzyli państwo podziemne o rozbudowanych strukturach – wydawanie prasy, przerzut broni, podatki, dostarczanie rozkazów, policja i sądy skazujące zdrajców.

Wojska rosyjskie miały przewagę liczebną (300 tys. ludzi) i techniczną. Jesienią nowym dyktatorem został płk Romuald Traugutt. Chciał do walki wciągnąć chłopów – nakazał natychmiastową realizację dekretu uwłaszczeniowego (nadanie chłopom uprawianej przez nich ziemi na własność) i powierzenie chłopom stanowisk w administracji powstańczej. W marcu 1864 r. Aleksander II ogłosił dekret uwłaszczeniowy dla Królestwa, tym samym wytrącił Trauguttowi argumenty z ręki. Latem 1864 r. powstanie upadło. W grudniu schwytano ostatniego powstańczego naczelnika Warszawy – Aleksandra Waszkowskiego, na początku 1865 r. rozbito oddział ks. Stanisława Brzóska na Podlasiu.

Kraj Nadwiślański

Królestwo Polskie po powstaniu styczniowym

Po upadku powstania władze rosyjskie przyjęły politykę pełnej unifikacji Królestwa Polskiego z Rosją. Zarządzający Królestwem generał – gubernatorzy łączyli w swym ręku władzę cywilną i wojskową. Nazwę Królestwo Polskie zamieniono na Kraj Nadwiślański.

W urzędach obowiązywał język rosyjski. Nazwy ulic stały się dwujęzyczne, urzędy obsadzono Rosjanami lub lojalnym wobec władz Polakami. Cenzurowano wszystkie wydawnictwa, przedstawienia. Władze starały się kontrolować każdy aspekt życia codziennego. Sytuację łagodziła jednak powszechna korupcja urzędników carskich.

Początkowo władze dążyły jedynie do zapewnienia sobie lojalności Polaków, z czasem zaczęto kłaść nacisk na rusyfikację (narzucanie rosyjskiego języka i kultury) społeczeństwa polskiego. Zwłaszcza w okresie kiedy generał – gubernatorem guberni warszawskiej został gen. Josif Hurko (1879 – 1897), a kuratorem warszawskiego okręgu szkolnego Aleksander Apuchtin („noc apuchtinowska”). Głównym narzędziem polityki rusyfikacyjnej było szkolnictwo. Szkoły były ściśle kontrolowane, uczniowie szpiegowani, materiał nauczania cenzurowany, nauczycielami byli Rosjanie. Od 1885 r. język rosyjski obowiązywał na wszystkich szczeblach nauczania.

Polityka rusyfikacji nie była skuteczna. Tradycja patriotyczna żywa była w wielu domach i w Kościele. Część młodzieży pobierała nauki w autonomicznej Galicji. Najubożsi nie posyłali dzieci do szkół, więc nie miały kontaktu z rusyfikatorami.

Nie rzucim ziemi skąd nasz ród, nie damy pogrześć mowy

Germanizacja

Od lat 70. postępował w zaborze pruskim proces germanizacji. Na Pomorzu, Warmii i Mazurach, językiem wykładowym w szkołach był język niemiecki. Usuwano polskich nauczycieli, z czasem wycofano język polski z programu nauczania szkół elementarnych.

W Poznaniu Związek Popierania Niemczyzny na Kresach Wschodnich (Hakata), który inicjował i wspierał antypolskie zarządzenia władz pruskich. 1886 r. powołano Komisję kolonizacyjną, której zadaniem było wykupywanie ziemi znajdującej się w posiadaniu Polaków, i osadzać na niej niemieckich osadników. Komisja poniosła porażkę (pomimo dużych funduszy).

Na początku XX wieku stał się sławny Michał Drzymała. Prowadził on spór z władzami pruskim, które nie pozwalały mu na zakupionej działce wznieść domu. W tej sytuacji Drzymała kupił wóz cyrkowy, w którym zamieszkał, walka z władzami trwała kilka lat. Drzymała ostatecznie nabył inną parcelę, ze starym domem, na remont którego niepotrzebna była zgoda urzędów.

Szerokim echem wśród Polaków rozniósł się strajk dzieci we Wrześni. 4 marca 1901 r. dotarło do szkoły zarządzenie pruskich władz oświatowych o wprowadzeniu języka niemieckiego do nauki religii od nowego roku szkolnego. Gdy nadeszły katechizmy w języku niemieckim, dzieci odmówiły ich przyjęcia, albo w porozumieniu z rodzicami zwróciły je następnego dnia. Dzieci, korzystając z rad rodziców zastosowały bierny opór, odmawiając odpowiedzi w języku niemieckim na lekcjach religii, za co spadły na nie represje i kary cielesne.

Uczestnicy strajku dzieci wrześnińskich

Królestwo Galicji i Lodomerii

Galicja w okresie autonomii

W latach 1859 – 1860 język polski i ruski został dopuszczony do użycia w administracji i sądownictwie. Powołano Radę Szkolną Krajową, która w sposób autonomiczny kierowała rozwojem szkolnictwa w Galicji. Nastąpiła polonizacja polskich uczelni (Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Lwowski i Szkoła Politechniczna we Lwowie). Galicja posiadała szeroki zakres autonomii, czyli prawo do samorządzenia terytorium Galicji w zakresie wyznaczonym przez konstytucję, z dużą niezależnością od władz austriackich. Sprawami krajowymi kierowali polscy konserwatyści (Stańczycy).

Polska kultura mogła się swobodnie rozwijać, w Krakowie tworzyli najwięksi twórcy Młodej Polski. Organizowano z rozmachem uroczystości patriotyczne (np. rocznica zawarcia Unii Lubelskiej, bitwy pod Grunwaldem etc.).

O wojnę powszechną za Wolność Ludów! Prosimy cię Panie. O Broń i orły narodowe.

Walka o niepodległość

W Galicji, po wybuchu I wojny światowej Józef Piłsudski zarządził mobilizację ochotników. 6 sierpnia 1914 r. z Krakowa w kierunku Kielc wyruszyła I Kompania Kadrowa. Ochotnicze organizacje strzeleckie miały utworzyć Legion Zachodni w Krakowie oraz Legion Wschodni we Lwowie i złożyć przysięgę na wierność cesarzowi austriackiemu. Dowódcą legionów został gen. Antoni Durski – Trzaska. Na skutek oporu wobec składania przysięgi wierności oraz wkroczenia Rosjan do Galicji, Legion Wschodni został rozwiązany. 1 Pułk Piechoty zasilony licznymi ochotnikami, przemianowany został na I Brygadę Legionów Polskich. Pułki 2 i 3 utworzyły II Brygadę Legionów. W 1915 r. utworzono III Brygadę Legionów.

Wszystkie oddziały legionowe stawiały dzielny opór rosyjskiej ofensywie w lipcu 1916 r. pod Kostiuchnowką i nad Stochodem. Jesienią z racji dużych strat legiony zostały wycofane z frontu.

W koalicji z ententą powołano Komitet Narodowy Polski (polityczna reprezentacja stronnictw o orientacji prorosyjskiej). Jesienią 1914 r. rozpoczęto w organizację polskiego legionu ochotniczego w Puławach (Legion Puławski), jego działalności napotyka jednak na wiele trudności ze strony władz rosyjskich. W 1915 r. Legion Puławski wraz z Legionem Lubelskim zostały na polecenia Mikołaja II, przemianowane na rosyjskie drużyny pospolitego ruszenia. Następnie stały się one załączkiem Brygady Strzelców Polskich, którzy walczyli od 1916 r. na Nowogródczyźnie (późnej Dywizja Strzelców Polskich).

Oddziały polskie nie mogły powstać we Francji ze względu na protest Rosji, więc ochotników wcielono do Legii Cudzoziemskiej. Kompania polska nieoficjalnie nazywała się Legionem Bajończyków (walczyli w Szampanii i Flandrii). Rozwiązana latem 1915 r. Po obaleniu caratu, prezydent Francji zgodził się na tworzenie narodowych oddziałów przy armii francuskiej. Ochotnicy emigranci oraz jeńcy wojenni z armii państw centralnych, utworzyli Armię Polska we Francji (Błękitna Armia) – gen. Józef Haller.

Niepodległość znaczy wolność

Odzyskanie niepodległości po 123 latach niewoli

Jesienią 1916 r. Niemcy próbowali zachęcić Polaków do zaciągnięcia się do armii, obiecując im powstanie państwa polskiego pod niemiecką protekcją. 5 listopada 1916 r. ogłoszono proklamację dwóch cesarzy (Akt 5 listopada). Miało powstać Królestwo Polskie w sojuszu z państwami centralnymi, posiadające własną armię (bez określenia granic). Cesarze Niemiec i Austro-Węgier 12 września 1917 r. powołali Radę Regencyjną. Miała ona sprawować władzę na odebranych Rosji terenach Królestwa Polskiego do czasu, gdy na jego tronie zasiądzie monarcha lub regent.

Niemcy zażądali od legionistów złożenia przysięgi wojskowej – większość I i III Brygady odmówiła (kryzys przysięgowy), Piłsudski został osadzony w Magdeburgu, legionistów pochodzących z zaboru rosyjskiego internowano. II Brygada, która złożyła przysięgę, weszła w skład Polskiego Korpusu Posiłkowego.

W lutym 1918 r. zawarto w Brześciu Litewskim traktat pokojowy między państwami centralnymi a Ukraińską Republiką Ludową. Galicja Wschodnia oraz Chełmszczyzna miały być częścią Ukrainy, w tej sytuacji Polacy całkowicie porzucili współpracę z państwami centralnymi.

Na początku 1917 r. kwestię Polską poruszył w swoim przemówieniu prezydent USA Thomas Woodrow Wilson. Komitet Narodowy Polski działający w Paryżu (Roman Dmowski) przekonywał państwa entanty do stworzenia państwa polskiego. Po rewolucjach w Rosji nowe władze uznały pełne prawo Polaków do własnego państwa. Komitet Narodowy Polski został uznany przez szereg państw za oficjalną reprezentację Polski. W styczniu 1918 r. prezydent USA ogłosił program pokojowy (14punktów Wilsona) – 13 punkt dotyczył odbudowy Polski.

Powitanie Józefa Piłsudskiego na w Warszawie

Zwolniony z internowania w Magdeburgu Józef Piłsudski dotarł do Warszawy 10 listopada 1918 r. Jeszcze tego samego dnia Rada Regencyjna zaproponowała mu przejęcie władzy. 11 listopada 1918 r. Józef Piłsudski przejął władzę nad wojskiem. Tego samego dnia w lasu Compiègne przedstawiciele rządu niemieckiego podpisali zawieszenie broni. **Dzień ten uznawany jest za datę odzyskania niepodległości przez Polskę i obecnie jest obchodzony jako Narodowe Święto Niepodległości.**

Opracowała Katarzyna Szewczyk